

25.2.2009

Dnro 3280/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

ULOSOTON VAPAAKUUKAUSIPÄÄTÖSTEN PERUSTELUT RISTIRIITAISIA

1

KANTELU

Kantelija arvosteli oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä silloisen Vantaan kihlakunnanviraston ulosotto-osaston (nykyisin Itä- ja Keski-Uudenmaan ulosottovirasto) avustavan ulosottomiehen A:n menettelyä vapaakuukausien myöntämisessä. Kantelijan mielestä hänellä olisi ollut oikeus vapaakuukausiin, joita hänelle ei kuitenkaan ollut myönnetty.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Kantelija on hakenut elokuussa 2007 vapaakuukautta palkan ulosmittaukseen. Hakemuksessaan hän on maininnut elokuun menoiksi lastenklinikan poliklinikkamaksun ja taksikulut sekä kuukausittaisiksi pakollisiksi menokseen kotivakuutuksen, vuokran, veden, sähkön ja auton. Lisäksi hakemuksessa on kerrottu tarpeesta ostaa lapsille talvivaatteita. Hakemuksessaan kantelija on myös kertonut takuuvuokran olevan vielä maksamatta ja summan menneen autoon. Selvityksen perusteella kantelijan palkan ulosmittausta on rajoitettu heinäkuussa 2007 takuuvuokran maksua varten 850 eurolla.

Kihlakunnanulosottomies A on hylännyt kantelijan hakemuksen 22.8.2007. Perusteena hylkävälle päätökselle on päätökseen kirjatun mukaan ollut se, ettei palkan ulosmittaus ollut jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vähintään yhtä vuotta. Päätöksen perustelujen mukaan auton käyttömenot/korjauskulut eivät ole sellaisia menoja, että ne huomioitaisiin ulosottopidätystä rajoittavana tekijänä. Edelleen päätöksen perusteluissa on todettu, että niiden, kuten ns. normaalien asumiskulujenkin on katsottava kuuluvan velalliselle jäävän suojaosuu-den piiriin. Lääkärikulujen ja taksimaksujen osalta perusteluissa on esitetty, ettei niitä voida pitää velallisen maksukykyä olennaisesti heikentävänä tekijänä. Lisäksi päätöstä on perusteltu sillä, ettei samaa asiaa koskevaa ulosottopidätyksen rajoitusta voida tehdä monta kertaa, vaikka velallinen olisikin käyttänyt varat mielestään perustellumpaan tarkoitukseen.

Kantelija on hakenut uudelleen vapaakuukautta syyskuussa 2007. Hakemuksessaan hän on kertonut tarpeista hankkia uusi pesukone ja talvivaatteita lapsille. Lisäksi hakemuksessa on mainittu autoon liittyviä menoja, vuokra, vesi ja muita kuluja sekä tulevat hammaslääkärimenot.

Kihlakunnanulosottomies A on hylännyt tämän hakemuksen 28.9.2007. Hylkävän päätöksen peruste on ollut sama kuin päätöksessä 22.8.2007 eli se, ettei palkan ulosmittaus ollut jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vähintään yhtä vuotta. Päätöksen perustelujen mukaan kantelija ei ollut esittänyt hakemuksensa tueksi selvitystä maksamistaan menoista. Autoon liittyvien kulujen osalta perusteluissa viitataan päätöksen 22.8.2007 perusteluissa esitettyyn. Lisäksi päätöksessä on esitetty seuraavaa: "Jos vapaakuukauden myöntämistä haetaan erityisten syiden perusteella, on velallisen pystyttävä esittämään luotettava selvitys maksamistaan menoista taloudellisen tilanteen arvioimiseksi. Koska tällaista ei ole esitetty, vapaakuukausihakemus hylätään".

3.2

Vapaakuukausien myöntäminen

Ulosottolain 4 luvun 52 §:n (469/2006) mukaan sen jälkeen, kun palkan ulosmittaus on jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden, ulosmittaus on keskeytettävä määräajaksi (vapaakuukaudet), jos:

- 1) ulosmittaus on toimitettu 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna tulorajaulosmittauksena;
- 2) velallisen välttämättömät asumiskustannukset tai muut elinkustannukset ovat hänelle ulosmittauksen jälkeen jäävään määrään nähden korkeat; tai
- 3) keskeyttämiseen on erityinen syy.

Mainitun luvun 53 §:n (469/2006) 1 momentin mukaan velalliselle on annettava tulorajaulosmittauksessa vuosittain kaksi vapaakuukautta. Muilla perusteilla vapaakuukausia annetaan velallisen pyynnöstä enintään kolme vuosittain. Hakijan suostumuksella vapaakuukausia voidaan hakemuksen raukeamatta antaa enintään kuusi vuosittain. Säännöksen 2 momentin mukaan velallisella on oikeus saada vapaakuukausia siitä huolimatta, että ulosmittauksen määrä on rajoitettu 51 §:n 1 momentin mukaisesti. Samalla perusteella ei kuitenkaan voida antaa sekä vapaakuukausia että rajoittaa ulosmittauksen määrää.

Näitä samoin kuin myös jäljempänä mainittuja ulosottolain säännöksiä vastaavat säännökset sisältyvät nykyisin vuoden 2008 alusta voimaan tulleeseen ulosottokaareen.

Vapaakuukausia voidaan myöntää edellä selostetun ulosottolain 4 luvun 52 §:n 1–3 kohdissa mainittujen edellytysten täytyessä vain, jos palkan ulosmittaus on jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden ajan. Vuodella tarkoitetaan tässä 12 kuukauden pituista ajanjaksoa, ei kalenterivuotta. Jo myönnettyjen vapaakuukausien aika luetaan mukaan palkan ulosmittausaikaan niin, etteivät myönnetyt vapaakuukaudet katkaise ulosmittauksen yhtäjaksoisuutta (HE 13/2005 vp.).

Saadun selvityksen mukaan kantelijan palkan ulosmittaus oli kestänyt seitsemän kuukautta, kun hän oli ensimmäisen kerran hakenut vapaakuukausia. Vapaakuukausia ei ole myönnetty, koska kantelijan palkkansa ulosmittaus ei ollut jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuotta. Tämä ilmenee vapaakuukausia koskevien päätösten kohdista "peruste".

Esitetyn selvityksen perusteella katson, että kihlakunnanulosottomies A ei ole menetellyt virheellisesti kun hän ei ole myöntänyt kantelijalle tämän pyytämiä vapaakuukausia.

3.3

Olennaisesti heikentynyt maksukyky

Ulosottolain 1 luvun 20 §:n (679/2003) mukaan ulosottomiehen tulee tiedustelun johdosta ja havaitessaan tilanteen niin vaativan omatoimisesti ilmoittaa velalliselle tämän oikeudesta pyytää ulosoton määrän rajoittamista sekä antaa asianosaisille tarvittaessa muuta ohjausta ulosottoasiassa ja tietoja täytäntöönpanon vaiheesta samoin kuin muista asianosaisille merkityksellisistä seikoista.

Lain 4 luvun 51 §:n (469/2006) 1 momentin mukaan jos velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden, velallisen maksaman elatusavun tai muun erityisen syyn vuoksi olennaisesti heikentynyt, palkasta ulosmitataan toistaiseksi tai määrättynä aikana säännönmukaista pienempi määrä. Ulosottolakia koskevasta hallituksen esityksestä (HE 13/2005 vp) ilmenee, että ulosottomiehen tulee soveltaa säännöstä viran puolesta.

Lievennys edellyttää, että velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt ja että tähän on jokin säännöksessä tarkoitettu syy. Esimerkiksi sairauskulujen osalta huomioon otetaan mahdollisen Kela-korvauksen jälkeen velallisen itsensä maksettaviksi jäävät kulut, eikä lievennystä saa tavanomaisten pienehköjen kulujen perusteella, vaan sellaiset kulut on katettava palkasta säännönmukaisesti ulosmittaamatta jätettävällä osuudella. (Ks. Tuula Linna–Tatu Leppänen: Ulosmittaus ja myynti, 2007, s. 256)

Kihlakunnanulosottomies A:n selvityksen mukaan hän oli arvioinut kantelijan tilannetta paitsi vapaakuukausia koskevien säännösten myös selostetun 51 §:n kannalta. Selvityksessä on todettu, että jos vapaakuukautta tai ulosmittauksen rajoittamista haetaan erityisten syiden nojalla, niiden olemassaolosta on esitettävä riittävä ja totuudenmukainen selvitys. Selvityksen mukaan kantelija ei ollut tällaisia syitä kyennyt esittämään, tai sitten ne olivat olleet sellaisia, joiden nojalla ei vapaakuukautta/ulosmittauksen rajoittamista voida myöntää.

Etelä-Suomen lääninhallitus toteaa lausunnossaan, että A:lla on ulosottokaaren 1 luvun 20 §:stä (kysymyksessä olevana ajankohtana voimassa olleiden ulosottolain säännösten sijasta lausunnossa viitataan ulosottokaaren vastaaviin säännöksiin) ilmenevä avoimuuden vaatimus ja palveluperiaate huomioon ottaen ollut velvollisuus tutkia kantelijan hakemukset niin vapaakuukausiedellytysten kuin ulosottokaaren 4 luvun 51 §:n 1 momentissa säädetyn olennaisesti heikentyneen maksukykyyn perusteella. Edelleen lausunnossa todetaan A:n kertoneen myös näin menetelleensä, mikä oli luettavissa päätösten perusteluista. Lääninhallituksen lausunnon mukaan, jos kantelijan hakemuksia ja A:n niiden perusteella tekemiä päätöksiä tarkastellaan 51 §:n 1 momentin valossa, voidaan todeta, että päätösten lopputulos ja niiden perustelut ovat oikeat.

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö kihlakunnanulosottomies A olisi arvioinut kantelijan tilannetta myös ulosmittauksen määrän rajoittamisen kannalta. Minulla ei ole myöskään aihetta epäillä, että A olisi tässä harkinnassaan ylittänyt hänelle kuuluvan harkintavallan.

3.4

Päätösten perusteleminen

Etelä-Suomen lääninhallitus toteaa lausunnossaan A:n kielteisten vapaakuukausipäätösten perusteena olleen sen, että palkan ulosmittaus ei ollut jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuotta. Lausunnon mukaan tällä perusteella hakemuksen hylkäämisen perusteluik-

si olisi riittänyt se, että palkan ulosmittaus oli kestänyt vasta seitsemän kuukautta. Edelleen lausunnossa todetaan, että A oli sen sijaan perusteluissaan viitannut kantelijan hakemuksiinsa esittämiin menoihin, joiden vaikutusta ulosottopidätyksen määrään oli tutkittava ulosotto-kaaren 4 luvun 51 §:n 1 momentin valossa.

Lääninhallitus toteaa lausunnossaan, että kantelijan hakemuksen perustelut olivat sellaisia seikkoja, jotka olikin tullut avoimuuden vaatimukseen liittyen tutkia, mutta tämä seikka ei käynyt ilmi tehdyistä päätöksistä. Lausunnon mukaan päätökset ovat ristiriitaisia siinä mielessä, että päätösten perustelut eivät viittaa päätöksessä olevaan perusteeseen. Lääninhallituksen mukaan A:n olisi tullut joko tehdä erilliset päätökset ensinnäkin ulosotto-kaaren 4 luvun 51 §:n 1 momentin ja toiseksi sanotun luvun 52 §:n perusteella. Vaihtoehtoisesti päätökset olisi voinut tehdä samalle asiakirjalle, mutta siten, että vapaakuukausipäätös perusteineen ja perusteluineen olisi ollut erotettavissa ulosottopidätyksen rajoittamispäätöksen perusteista ja perusteluista.

Kun vapaakuukausien myöntämisen edellytyksenä oleva palkan ulosmittauksen ajallinen kesto ei täyty, ei kielteistä päätöstä tarvitse perustella enää esimerkiksi sillä, ettei hakija ole esittänyt hakemuksensa perusteena olevasta erityisestä syystä luotettavaa selvitystä. Lääninhallituksen lausunnossa esitetyin tavoin katson, että vapaakuukausia koskevien päätösten perusteluiksi olisi tässä tilanteessa riittänyt sen toteaminen, kuinka kauan palkan ulosmittaus oli kestänyt. Totean, ettei tämä kuitenkaan ilmene kysymyksessä olevista päätöksistä.

Päätöksistä ei myöskään selvästi ilmene se, että hakemuksia on arvioitu paitsi päätöksissä mainittujen ulosottolain 4 luvun 52 ja 53 §:n kannalta myös mainitun luvun 51 §:n valossa. Tämä on luettavissa ainoastaan päätösten perusteluista. Sinänsä asian arviointi myös viimeksi mainitun säännöksen valossa on ollut ulosottolain mukaista. Tältä osin viitataan kohdassa 3.3 esitettyyn.

Päätökset ovat mielestäni myös ristiriitaisia siten, kuin lääninhallitus on lausunnossaan todennut. Päätösten "perustelut" kohdissa esitetyt seikat koskevat nähdäkseni hakemuksessa esitettyjen perusteiden arviointia ulosottolain 4 luvun 51 §:n 1 momentin valossa. Tosin päätöksen 28.9.2007 perustelut näyttäisivät koskevan myös vapaakuukausien myöntämisen edellytyksiä. Perusteluissa on nimittäin ensin käsitelty vapaakuukauden hakemista erityisten syiden perusteella ja sitä, että velallisen on tällöin pystyttävä esittämään luotettava selvitys maksamistaan menoista. Tämän jälkeen päätöksen perusteluissa on todettu, ettei tällaista ollut esitetty ja että vapaakuukausihakemus hylätään. Perusteluista saa siten tältä osin sen kuvan, että vapaakuukausihakemus olisi hylätty puutteellisen selvityksen perusteella. Kuten edeltä on ilmennyt, hakemukset on kuitenkin hylätty sillä perusteella, ettei palkan ulosmittaus ollut jatkunut laissa edellytettävä aikaa.

Kuten lääninhallitus toteaa lausunnossaan, päätösten perusteet ja perustelut eivät aina kohtaa. Lausunnossaan lääninhallitus pitää tätä velallisen oikeusturvan kannalta arveluttavana ja tuo esiin sen, että peruste ja perustelut ovat keskeisiä seikkoja harkittaessa ulosottoviranomaisen päätöksestä valittamista. Lausunnossa todetaan näin ollen olevan selvää, että päätöksessä olevien säädösviittausten ja päätösten perustelujen tulee vastata toisiaan.

Minulla ei ole aihetta arvioida asiaa toisin kuin lääninhallitus on lausunnossaan tehnyt. Totean, että velallisen oikeusturvan kannalta on tärkeää, että päätöksestä käy selvästi ilmi, minkä oikeusohjeen perusteella hänen hakemustaan on arvioitu ja miksi siihen ei ole suostuttu.

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsitykset kihlakunnanulosottomies A:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni A:lle.

Lisäksi lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi Etelä-Suomen lääninhallitukselle sekä Itä- ja Keski-Uudenmaan ulosottovirastolle.